

О. І. Міндова,
к. е. н., старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4191-1375>

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.17.68

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ОЦІНКИ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

O. Mindova,
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of International Economics Relations,
Odessa National University of Economics, Ukraine

PROPOSALS REGARDING THE ASSESSMENT OF INFLUENCING FACTORS ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE

Узагальнено та уточнено основні фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України. До них віднесено: обсяг експорту сировини (ES); обсяг експорту продуктів переробки (EPP); кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю (ID); валовий внутрішній продукт (VVP). Побудована багатофакторна регресійна лінійна модель залежності факторів була обчислена за допомогою пакету Statgraphics Centurion, яка є статистично якісною. За допомогою методів регресійного аналізу проаналізовано виокремлені фактори впливу. Встановлено, що найбільш впливовий фактор — обсяг експорту продуктів переробки, а найменш значимий — обсяг ВВП. Систематизовано отримані результати, завдяки чому обґрунтовано пропозиції щодо оцінки факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України. Доведено, що для вирішення більшої частини наявних проблем та подолання зазначених перешкод щодо розвитку зовнішньої торгівлі України, необхідно сформулювати певні засади взаємодії макро- та мікро- рівня щодо забезпечення розвитку зовнішньої торгівлі. Обґрунтовано окреслену взаємодію та представлено у вигляді таблиці, в якій певна дія суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності відповідає певним заходам з боку державної влади.

The main influencing factors on the development of Ukraine's foreign trade are summarized and clarified. These include: volume of raw materials export (ES); volume of export of processing products (EPP); the number of enterprises engaged in innovative activities (ID); gross domestic product (GDP). The constructed multivariate linear regression model of the dependence of the factors was calculated using the Statgraphics Centurion package, which is statistically qualitative. With the help of regression analysis methods, isolated influencing factors were analyzed. Since χ^2 calculated in 16.14 > tabular (16.9), the value $W = 0.583$ is not random, and therefore the obtained results make sense and can be used in further research. It was established that the most influential factor is the volume of export of processing products, and the least significant is the volume of GDP. The obtained results were systematized, thanks to which the proposals regarding the assessment of factors influencing the development of foreign trade of Ukraine were substantiated. It has been proven that in order to solve most of the existing problems and overcome the mentioned obstacles regarding the development of Ukraine's foreign trade, it is necessary to form certain principles of macro- and micro-level interaction to ensure the development of foreign trade. The outlined interaction is substantiated and presented in the form of a table, in which a certain action of the subject of foreign economic activity corresponds to certain measures of the state authorities. Thus, in order to ensure the development of Ukraine's

foreign trade, it is necessary to enshrine the state development strategy at the legislative level, to coordinate the development of specific enterprises with the priority areas of foreign trade, to implement measures to create prerequisites for the proper level of development of foreign trade in the state. As a direction of further research, it is advisable to indicate the need to develop a procedure for improving Ukraine's foreign trade with EU countries in the conditions of Russia's military aggression.

*Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, інновація, ВВП.
Key words: foreign trade, export, import, innovation, GDP.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Зовнішня торгівля України відіграє значну роль у соціально-економічному розвитку держави. Україна має багатий природноресурсний потенціал, тому значну частку експорту товарів займають саме напівфабрикати і сировинні продукти. Але сировинні продукти більше виснажують природно-ресурсний потенціал країни ніж приносять країні прибуток. Якщо Україна буде розвивати науково-технологічний потенціал, то буде вироблятися більше високотехнологічної продукції, яку можна буде експортувати і отримувати більший прибуток, адже високотехнологічна продукція містить значно більшу додану вартість ніж сировина, матеріали і напівфабрикати. У деяких регіонах України сконцентровано науково-технологічний потенціал, але треба його розвивати і виходити на ринки тих торговельних партнерів, доля ринку яких є однією з найбільших на світовому ринку. Водночас, сучасний період розвитку та ускладнення ринкових відносин в Україні супроводжується важливими процесами залучення та адаптації європейського досвіду до українського середовища.

Це стосується всіх без виключення сфер життя: охорони здоров'я, освіти, охорони навколишнього середовища, політичного устрою, системи захисту громадян тощо. Проте найбільш активно європейський досвід впроваджується в економічні відносини нашої країни, серед яких є найбільш проблемні ділянки, які вимагають першочергового реформування саме з урахуванням досвіду європейських країн. До таких гострих та пер-

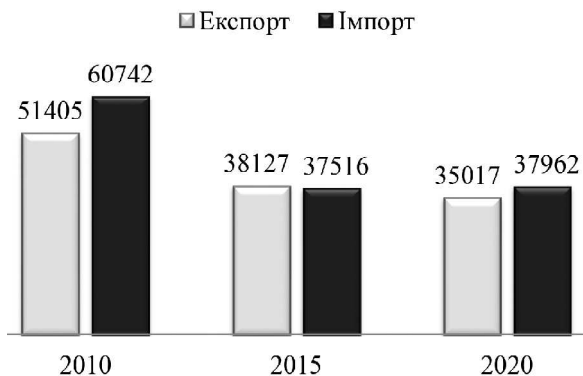

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі, млрд дол. США

Джерело: [7].

шочергових проблем безперечно відноситься проблема регулювання зовнішньої торгівлі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Окресленими питаннями займається велика кількість вчених, серед яких можна виділити: Глушенко Я. І. [1], Говоруха В. Б. [2], Гринько П. О. [3], Дуляба Н. І. [4], Далик В. П. [4], Коляда О. В. [5], Райчева А. О. [5], Краснодарец Т. Л. [6], Полякова Ю. В. [8], Ус І. В. [9] та багато інших.

Проте, все ж таки, питання, пов'язані із оцінкою факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України можна вважати остаточно не вирішеними. Зазначене зумовило вибір теми даного дослідження та підтверджує його актуальність.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою даної статті є розробка та обґрунтування пропозицій щодо оцінки факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України.

Задля забезпечення поставленої мети в роботі вирішено наступні завдання: узагальнено та уточнено основні фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України; за допомогою методів регресійного аналізу проаналізовано та виокремлено фактори впливу; систематизовано отримані результати, завдяки чому обґрунтовано пропозиції щодо оцінки факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Перш ніж переходити до дослідження факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України, доцільно надати узагальнену тенденцію такого розвитку (рис. 1).

Як видно з рисунку 1, обсяги зовнішньої торгівлі протягом останніх п'ятирічних проміжків часу мають негативну тенденцію до скорочення.

Стосовно факторів впливу на таке негативне скорочення, то в цьому сенсі доцільно звернутись до поглядів науковців на виокремлення факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України.

Так, наприклад, Дуляба Н. І. та Далик В. П. серед основних факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі в умовах сьогодення виділяє запровадження карантинних заходів, спричинених розвитком захворюваності на COVID-19 [4]. Крім того, вчений вважає, що для забезпечення сталого розвитку зовнішньої торгівлі нашої країни необхідно змістити акценти з превалюючої частки експорту сировини та наростити питому вагу експорту продуктів переробки. Отже, країни імпортують саме те, що не виробляють самостійно. Водночас розвиток зовнішньої торгівлі повинен відбуватись в контексті розвитку наукомістких галузей, нарощення темпів виробництва та експорту продукції із високою доданою вартістю. З огляду на це, можна виділити такі фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі як обсяг експорту сировини та обсяг експорту продуктів переробки.

Інші вчені одним з основних факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі зазначають кількість інноваційно активних підприємств. Таке зауваження ґрунтується на тому, що саме інновації чинять безпосередній вплив на якість продукції а отже й на попит на неї на зовнішніх ринках [8].

Коляда О. В. в той же час, до основних факторів впливу відносить ВВП країни, наполягаючи, що це проявляється у тому, що темп росту ВВП і темп росту експорту міцно пов'язані між собою. Так, за зростанням доходів від експорту кожного року відбувається щорічне збільшення ВВП та навпаки [5].

Різні ступені впливу окреслених факторів можна відмітити на основі проведення регресійного аналізу.

Тож для подальшого проведення дослідження застосовано регресійне рівняння, яке відображає змістовність впливу окремих показників на розвиток зовнішньої торгівлі України.

Однак перед цим звернемо увагу на значення коефіцієнта кореляції між рядами даних.

Так, коефіцієнт кореляції між рядами даних дорівнює 0,82. Тож визначено, що вплив обґрунтованих вище факторів є суттєвим та позитивним.

Оскільки саме множинна регресія дозволяє побудувати модель з великим числом факторів, визначивши при цьому вплив кожного з них зокрема, а також сукупний вплив на результативну ознаку, то для визначення впливу факторів на розвиток зовнішньої торгівлі України доцільно обчислити таку економетричну модель.

В якості факторів в цій моделі будуть:

- обсяг експорту сировини (ES);
- обсяг експорту продуктів переробки (EPP);
- кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю (ID);
- валовий внутрішній продукт (VVP).

Розроблення моделі розпочинається із визначення її специфікації, суть якої є вибір факторів і вибір виду рівняння регресії.

Фактори мають бути кількісними показниками та не корелювати між собою, функціонально незалежними.

Відбір факторів здійснювався на основі теоретико-економічного аналізу, який обґрунтовано вище.

Таблиця 1. Фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України

№	Фактор впливу
1	Обсяг експорту сировини (ES)
2	Обсяг експорту продуктів переробки (EPP)
3	Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю (ID)
4	Валовий внутрішній продукт (VVP)

Таблиця 2. Матриця рангів

Фактори	Експерти					Сума рангів	D	d2
	1	2	3	4	5			
x1	3	3	5	5	3	19	-10.5	410.15
x2	7	5	3	3	5	23	-14.5	110.15
x3	3	4	2	3	3	15	-5.5	30.15
x4	1	4	2	3	4	14	-3.5	11.15

Багатофакторна регресійна лінійна модель залежності факторів була обчислена за допомогою пакету Statgraphics Centurion та має вигляд:

$$IA = 0,00062727 ES - 0,000325401 EPP - 2,86945 ID + 7,20414VVP + 4,2988 \quad (1).$$

Оскільки коефіцієнт детермінації високий, можна зробити висновок, що обчислена модель залежності розвитку зовнішньої торгівлі України від факторів є статистично якісною й придатна для визначення динаміки.

Крім того в контексті даного дослідження важливого значення набувають проблеми оцінки факторів, які впливають на розвиток зовнішньої торгівлі України за допомогою інших методів. Таке зауваження ґрунтується на тому, що без зваженого процесу такої оцінки та отримання її результатів не можна говорити про ефективність діючих механізмів, а отже не доречно розробляти напрями удосконалення.

Доцільно для оцінки факторів, які впливають на розвиток зовнішньої торгівлі України використовувати метод математичного моделювання Кендалла.

Коефіцієнт кореляції Кенделла (Kendall tau rank correlation coefficient) міра лінійного зв'язку між випадковими величинами.

Кореляція Кенделла є рангової, тобто для оцінки сили зв'язку використовуються не чисельні значення, а відповідні їм ранги.

Коефіцієнт інваріантний по відношенню до будь-якого монотонного перетворення шкали вимірювання.

Задля цього перш за все необхідно розподілити фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України (табл. 1).

Для визначення достатності рівня узгодженості думок експертів було застосовано коефіцієнт конкордації Кендалла (табл. 2).

Коефіцієнт конкордації (W) Кендалла є показником множинної рангової кореляції. W може приймати значення в діапазоні від 0 до +1, де W=0 означає повну відсутність узгодженості в оцінках чи судженнях експертів, а W=1 — повну узгодженість. При цьому експертами виступили менеджери ЗЕД вітчизняних підприємств. При цьому мета даного дослідження не вимагає зазначення посад та прізвищ таких експертів. За гранично допустиме значення коефіцієнту конкор-

Таблиця 3. Розташування факторів за значимістю

Фактор		Сума рангів
X2	обсяг експорту продуктів переробки (EPP)	23
X1	обсяг експорту сировини (ES)	19
X3	кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю (ID)	15
X4	валовий внутрішній продукт (VVP)	14

дації пропонуємо взяти $W=0,5$ (середня узгодженість думок експертів).

$$d = \sum x_{ij} - \frac{\sum \sum x_{ij}}{n} = \sum x_{ij} - 27,5$$

У даному прикладі фактори за значимістю розподілилися наступним чином (табл. 3).

Проведемо оцінку середнього ступеня узгодженості думок всіх експертів за допомогою коефіцієнту конкордації:

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3-n)} \quad (2),$$

$$d = S = 1101,5, n = 4, m = 5.$$

$W = 0,583$ говорить про наявність середнього ступеня узгодженості думок експертів.

Для оцінки значущості коефіцієнта конкордації скористаємося критерієм узгодження Пірсона:

$$\chi^2 = \frac{12S}{mn(n+1)} \quad (3)$$

χ^2 порівнюємо з табличним значенням для числа ступенів свободи $K = n-1 = 10-1 = 9$ і при заданому рівні значущості $\alpha = 0,05$

Оскільки χ^2 розрахований $16,14 >$ табличного ($16,9$), то $W = 0,583$ величина не випадкова, а тому отримані

Таблиця 4. Взаємодія макрорівня та мікрорівня щодо забезпечення розвитку зовнішньої торгівлі України

Макрорівень	Мікрорівень
1	2
Державна підтримка інноваційно активних підприємств	Активне впровадження інновацій на підприємстві, що здатне позитивно вплинути на зовнішньоекономічну діяльність
Стимулювання розвитку переробних галузей	Контроль реалізації запропонованих заходів
Реалізація програмно-цільового принципу державної підтримки виробників	Участь у визначенні цілей і завдань, участь у моніторингу та оцінці роботи системи
Розробка й реалізація програм підтримки експорту вітчизняної продукції з високою доданою вартістю	Участь у визначенні цілей і завдань, участь у моніторингу та оцінці роботи системи
Розробка програм міжнародного науково-технічного обміну	Сприяння розвитку зовнішньої торгівлі шляхом трансферу технологій
Створення системи постійного науково-технологічного прогнозування, розповсюдження його результатів між виробниками переробної продукції	Участь у розробленні та реалізації програм інноваційного розвитку в рамках зовнішньої політики держави
Удосконалення законодавчої бази здійснення зовнішньої торгівлі	Сприяння технологічному співробітництву між підприємствами та міжнародному співробітництву шляхом інтеграції у європейські мережі
Розробка й реалізація програм податкової лояльності для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності	Забезпечення системної і комплексної підтримки роботи системи
Формування цілісної системи організаційно-правових, економічних та інших норм стимулювання, підтримки і регулювання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності	Організація семінарів, виставок, конференцій та інших заходів з розповсюдження інформації, навчання та обміну досвідом

результати мають сенс і можуть використовуватися в подальших дослідженнях.

Отже в контексті даного дослідження обґрунтовано фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України та за допомогою методу кореляційного аналізу Кендалла — розташовано відокремлені фактори за значимістю. Найбільш впливовий фактор — обсяг експорту продуктів переробки, а найменш значимий — обсяг ВВП.

Аналіз офіційних статистичних даних та виявлені тенденції дозволили підтвердити твердження про негативний вплив окремих факторів на розвиток зовнішньої торгівлі України та вплив різного ступеню окреслених вище факторів.

Зазначене зумовлює необхідність розробки напрямів забезпечення розвитку зовнішньої торгівлі України.

В даному контексті доцільно зробити декілька важливих зауважень, які в остаточному формують вектор розробки таких напрямів:

По-перше, розробку напрямів забезпечення розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах пандемії не доцільно обмежувати лише протидією наслідкам пандемії. Доречно узагальнити всі перешкоди на шляху розвитку зовнішньої торгівлі: істотно нові перешкоди, що з'явилися лише як наслідок пандемії; традиційно існуючі перешкоди на шляху забезпечення належного рівня такого розвитку; перешкоди, які існували, але носили фрагментарний характер, але загострились в умовах світової пандемії. Узагальнення всієї сукупності перешкод дозволить сформувати комплексні напрями забезпечення розвитку світової торгівлі взагалі та зовнішньої торгівлі України зокрема в умовах пандемії.

По-друге, окреслені напрями необхідно розділити за рівнями: на макрорівень та мікрорівень. Таке зауваження ґрунтується на тому, що, на думку автора, саме узгоджений вплив держави та кожного окремого суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності на розвиток зовнішньої торгівлі надасть можливість досягти максимально позитивного ефекту.

По-третє, досліджені вище фактори мають істотний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі України, тому напрями, які будуть розроблятися повинні враховувати дію всіх обґрунтованих вище факторів впливу.

Отже, в контексті даного дослідження слід підкреслити, що на думку автора для вирішення більшої частини наявних проблем та подолання зазначених вище перешкод, необхідно сформувати певні засади взаємодії макро- та мікро-рівня щодо забезпечення розвитку зовнішньої торгівлі.

При цьому окреслену взаємодію більш доречно представити у вигляді відповідної таблиці, в якій певна дія суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності буде відповідати певним заходам з боку державної влади.

Зазначена відповідність представлена в таблиці 4.

Таким чином, для забезпечення розвитку зовнішньої торгівлі України необхідно на законодавчому рівні закріпити державну стратегію розвитку, узгодити розвиток конкретних підприємств з пріоритетними напрямками зовнішньої торгівлі, здійснити заходи щодо створення передумов належного рівня розвитку зовнішньої торгівлі в державі.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Системна оцінка розвитку зовнішньої торгівлі є відправною точкою для виявлення перешкод і можливостей, розуміння ефективності вжитих заходів і аналізу змін у часі. Ця комплексна оцінка, яка повинна розглядатися більше в математичному контексті, більше ніж в аналітичному, все ще відсутня. Заходи покращення показників розвитку зовнішньої торгівлі України повинні бути направлені, поряд з іншим, на стимулювання розвитку переробних галузей, підтримку експорту вітчизняної продукції з високою доданою вартістю [4].

Завдяки цьому можна буде підійти до формування на державному рівні цілісної і ефективно діючої системи розвитку зовнішньої торгівлі, поєднуючи державні інтереси та інтереси окремих суб'єктів зовнішньої торгівлі і, найголовніше, підвищуючи добробут людей завдяки забезпеченню зростання загальних економічних показників. Вагомим підґрунтям зазначеного виступає запропонована система оцінки факторів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України та розроблена взаємодія макро- та мікро- рівнів в забезпеченні розвитку зовнішньої торгівлі України. В остаточному саме це й складає наукову новизну даного дослідження.

В якості напрямку подальших досліджень доцільно вказати необхідність розробки процедури удосконалення зовнішньої торгівлі України із країнами ЄС в умовах військової агресії Росії.

Література:

1. Глущенко Я. І. Компаративний аналіз експортно-імпоротної діяльності України і європейських країн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24 (1). С. 90—95.
2. Говоруха В. Б. Математичні методи і моделі прогнозування в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Питання прикладної математики і математичного моделювання. 2017. № 17. С. 54—61.
3. Гринько П. О. Діагностика факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств. Бізнес-Інформ. 2018. № 8. С. 51—56.
4. Дуляба Н. І., Далик В. П. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах глобальної нестабільності. Ефективна економіка. 2020. № 11. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8358> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.82
5. Коляда О. В., Райчева А. О. Зовнішня торгівля України як чинник розвитку міжнародних економічних відносин. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 24, частина 2, 2019. — URL:

http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_2_2019ua/17.pdf

6. Краснодєд Т. Л. Аналіз експортно-імпорتنних операцій України на сучасному етапі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 22 (2). С. 32—35.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

8. Полякова Ю. В. Інноваційні засади підвищення конкурентоспроможності регіонів України в процесі євроінтеграції. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка". — ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України", Львів, 2019.

9. Ус І. В. Щодо зовнішньої торгівлі товарами України за 3 квартали 2020 року. Аналітична доповідь. — НІСД, 2020 р.

References:

1. Ghlushhenko, Ja.I. (2019), "Comparative analysis of export-import activities of Ukraine and European countries", *Naukovyj visnyk Uzhghorodskjogho nacionaljnogho universytetu*, vol. 24 (1), pp. 90—95.
2. Ghovorukha, V.B. (2017), "Mathematical methods and forecasting models in the field of foreign economic activity", *Pytannja prykladnoji matematyky i matematychnogho modeljuvannja*, vol. 17, pp. 54—61.
3. Ghrynko, P.O. (2018), "Diagnosis of environmental factors that affect the development of export-import activities of enterprises", *BiznesInform*, vol. 8, pp. 51—56.
4. Duliaba, N. and Dalyk, V. (2020), "Development of Ukraine's foreign trade in conditions of global instability", *Efektivna ekonomika*, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8358> (Accessed 10 Aug 2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.82
5. Kolyada, O. V. and Raycheva, A. O. (2019), "Foreign trade of Ukraine as a factor in the development of international economic relations", *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 24 (2), available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_2_2019ua/17.pdf (Accessed 10 Aug 2022).
6. Krasnodjed, T. L. (2018), "Analysis of export-import operations of Ukraine at the current stage", *Naukovyj visnyk Uzhghorodskjogho nacionaljnogho universytetu*, vol. 22 (2), pp. 32—35.
7. State Statistics Service of Ukraine (2022), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 Aug 2022).
8. Polyakova, Yu. V. (2019), "Innovative principles of increasing the competitiveness of the regions of Ukraine in the process of European integration", *Abstract of Ph.D. dissertation, Development of productive forces and regional economy, State University "Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyi National Academy of Sciences of Ukraine"*, Lviv, Ukraine.
9. Us, I. V. (2020), *Schodo zovnishn'oi torhivli tovaramy Ukrainy za 3 kvartaly 2020 roku. Analitichna dopovid' [Regarding foreign trade in goods of Ukraine for the 3rd quarter of 2020, Analytical report]*, NISS, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2022 р.